LEDUNGEN

Kultur och miljö i Stockholms län

Nr 4 2021 40kr

Ordning och reda i hembygdsgården

LEDARE

I detta nummer ...

… hittar du mycket från länsförbundets årsmöte. Ordförande Anita Lundin intervjuas om de två projekt som prioriteras nu: digitalisering och turism. De fyra nya styrelseledamöterna presenteras, och du kan också läsa om vilka som fick hedersdiplom och kulturmiljöpris.

Mer om kulturmiljö finns i artikeln om Lundby gamla parstuga, ett omfattande renoveringsprojekt som pågått i tre år i Salems hembygdsförening. Proffs och amatörer har samarbetat med gott resultat. Dessutom har vi en krönika av Sveriges Hembygdsförbunds nya kulturmiljöstrateg, Helena Rosenberg. Läs om hennes planer för riksförbundets arbete.

Hur ska man vårda gamla saker i hembygdsgården? Vilket är det bästa städtipset? Det lär konservator Lisa Nilsen ut på kurserna Ordning och reda i hembygdsgården. Fram med dammsugaren!

Turismprojektet som pågår både i riksförbundet och länsförbunden har vi skrivit om förut. Nu intervjuar vi föreningen Kulturarv Djurhamn, som kommit en bra bit på väg i sin satsning, och Ingmarsö-Brottö kultur- och minnesförening, som precis har börjat. Entusiasmen i båda föreningarna är stor, och idéerna många. Nu krävs det tid, aktiva medlemmar och pengar, förstås.

Torp har vi också skrivit om flera gånger, och i detta nummer har vi fått hjälp från Grödinge hembygdsförening, där Stig Geber ägnat många år åt att inventera torp i Sörmland. Vi har fått exempel på hur han beskriver torpen, och vill du titta på dem i verkligheten kan du ge dig ut på en vandring på Sörmlandsleden.

Stadsarkivet och Stadsmuseet har startat ett spännande projekt, Stadens ansikten, med deltagande av Stockholms och Uppsala universitet. Med hjälp av ny teknik ska man knyta samman porträttfotografier av gamla stockholmare med Stadsarkivets Rotemansarkiv. I en ny databas ska vi sedan kunna söka på namn och hitta både porträtt och bilder på huset där personen bodde. 40 000 stockholmare som levde mellan 1860 – 1930 ska nu bli digitala.

Trevlig läsning!

Ingrid Jacobsson
Vik redaktör

Innehåll

2 I detta nummer

3 Turistinvasion nästa år?

6 Kulturmiljövård – Salems hembygdsförening har renoverat Lundby gård

8 Ordning och reda i hembygdsgården

10 Årsmötet 2021. Ordförande Anita Lundin intervjuas, nya styrelseledamöter presenteras

13 Torp i Sörmland

16 Stadens ansikten. Gamla stockholmare i ny databas

17 Krönika: Kulturmiljöstrategens planer

18 Bokrecensioner

20 Notiser

Omslagsbild: Vård av gamla föremål i Söderbykarls hembygdsgård. Foto: Ann Pettersson

Vid Ingmarsö Brottös hembygdsmuseum ordnas populära visningar och föreläsningar.
Foto: Mona Ryberg Nordgren

Turistinvasion nästa år?

Sverige Hembygdsförbund satsar på fler besökare till hembygdsföreningarna i projektet Kulturarvet som besöksmål. Förhoppningen är att slå besöksrekord sommaren 2022, och man tror att det finns goda förutsättningar för det. Inom Stockholms läns hembygdsförbund har flera föreningar gått med i satsningen.

TEXT: INGRID JACOBSSON

”Vi behöver en bygdegård där vi kan samlas, ordna måltider, föreläsningar med mera. Och det är på gång. Dessutom behöver vi en besöksbrygga och ett vandrarhem. Vi hoppas få till det också, vi ska söka Leaderbidrag från Jordbruksverket”

AUGUST BOJ, FÖRENINGEN KULTURARV DJURHAMN

Hittills är det sju föreningar som beslutat sig för att försöka locka både fler besökare från den egna bygden och tillresta turister: Ingmarsö Brottö Kultur- och museiförening, Blidö Sockens hembygdsförening, Husarö Lotsmuseum och hembygdsförening, Kulturarv Djurhamn, Söderbykarls fornminnes- och hembygdsförening, Enhörna hembygdsförening och Hägerstens hembygdsförening. 1 september hölls en videokonferens med deltagare från flera hembygdsföreningar under ledning av Johan Graffman och Jonny Eriksson från Graffman AB, som lett arbetet med satsningen i samarbete med Sveriges Hembygdsförbund. Hela projektet har fått stöd från Tillväxtverket och Kulturrådet.

Vi skrev om besöksprojektet i nr 1/2021 av Ledungen. Vi följer nu upp med att se hur arbetet har utvecklats under året. Naturligtvis har pandemin fortfarande lagt sordin på stämningen, så många satsningar har inte kunnat komma igång. Men Sveriges Hembygdsförbund tror på satsningen och har tagit fram en egen logotyp för projektet: Kulturarvet som besöksmål. Man har också haft flera webbseminarier om satsningen, och ett antal hembygdsföreningar på olika håll i landet har lanserat Kulturarvet som besöksmål.

Det finns vissa kärnvärden i hembygdsföreningarna som är värda att framhålla: verksamheten upplevs som genuin/äkta, ett besök kan bli minnesvärt, medlemmarna i föreningen är ofta engagerade och kan berätta mycket om sina byggnader och föremål så att det blir en berikande upplevelse.

Karta över Djurhamns stigar där besökare kan vandra.
Foto August Boj

De målgrupper som man har identifierat är främst familjer i vid bemärkelse, med både yngre och äldre barn, samt kulturintresserade par i 55+åldern, både kulturarvsfantaster och kulturarvsnoviser. Hembygdsföreningarna kan satsa på olika teman:

- ★ Upplev vårt kulturarv
- ★ Upptäck våra kultur- och naturmiljöer
- ★ Fika och möts
- ★ Lär dig något nytt
- ★ Våra evenemang

Föreningarna kan få tillgång till en digital verktygslåda som ger grunden för arbetet med att satsa på turistbesök. Mer om denna verktygslåda finns på Hembygdsportalen ***hembygd.se***. Du kan också mejla direkt till kommunikationsansvarig Olov Norin, ***olov.norin@hembygdsforbundet.se*** för att få en länk för att öppna verktygslådan. Redan nu finns där tips på vad föreningen kan ta upp på inledande möten, hur man utvecklar sina idéer om besöksmål, hur färdiga erbjudanden ska marknadsföras med mera. Alla evenemang som föreningarna kommer att ha bör naturligtvis marknadsföras på alla möjliga sätt; på den egna hemsidan och/eller sociala medier som Facebook och Instagram. Samt naturligtvis via mejlutskick, affischer, annonser med mera. Det gäller att nå ut, inte bara inom den egna kommunen.

Verktygslådan kommer att fyllas på under hand. Detta kommer inte att belasta föreningarna ekonomiskt, det enda det kostar är tid och engagemang. Du som vill ha mer tips eller har frågor att ställa kan självklart också kontakta länsförbundets konsulent Ann Pettersson, ***ann@hembygd.se***

Föreningen Kulturarv Djurhamn var en av de föreningar som tidigt beslöt att satsa på att locka fler besökare, vilket vi skrev om i Ledungen nr 1/2021. Nu ringde vi upp August Boj i föreningen igen för att höra hur arbetet fortskrider:

– Det går bara bra. Vi har precis haft möte med Johan Graffman från Graffman AB och gått igenom projektets Verktygslåda. Vi har många bollar i luften, men det krävs struktur, och det hoppas vi att vi kan få till nu.

Föreningen har en lokal arbetsgrupp, där man bland andra medlemmar har ett par som gått respektive går en turismutbildning och en som arbetat mycket med olika event. Själv har August Boj också en bakgrund inom området som tidigare kulturansvarig på Sveriges Turistråd och informationschef på Riksantikvarieämbetet.

– Det är fantastiskt roligt att jag nu kan använda mina arbetslivserfarenheter i det här projektet. Men vi behöver mycket tid, det här är en långsiktig satsning.

Föreningen Kulturarv Djurhamn har redan flera sevärdheter som man vill framhålla: till exempel Djurö träkyrka från 1683 och de Sjöhistoriska stigarna på Djurö. Och så finns det naturligtvis en mängd naturupplevelser att njuta av.

Marknadsföringen är en arbetsuppgift som föreningen ska ta tag i.

– Visit Värmdö finns, det är ett samarbete mellan kommunen och olika privata och ideella aktörer. Men i deras utbud finns mest hotell och restauranger, det är sällan något som representerar hembygdsföreningarnas utbud. Det vill vi ändra på! Vi måste bli en part att räkna med i det turismarbetet.

Föreningen har också långsiktiga mål:

– Vi behöver en bygdegård där vi kan samlas, ordna måltider, föreläsningar med mera. Och det är på gång. Dessutom behöver vi en besöksbrygga och ett vandrarhem. Vi hoppas få till det också, vi ska söka Leaderbidrag från Jordbruksverket

– Dessutom vill vi engagera oss i Länsstyrelsens Bygd för bygd-projekt. Om fem år hoppas vi att mycket ska ha hänt i Djurhamn, sammanfattar August Boj.

En förening som nyligen har gått med i turismprojektet är Ingmarsö Brottö Kultur- och museiförening. Mona Ryberg Nordgren berättar:

– Vi var några öbor och sommarboende med mångårig historia på ön, som grundade ett museum i ett gammalt sädesmagasin 2012. Det, och bygdegården Lurkan, är basen i vår verksamhet. Ofta blandas vi ihop med Ingmarsö Hembygdsförening som driver bygdegården Lurkan, men vi har formellt inget med varandra att göra, förutom vårt engagemang för ön. I början tänkte vi mest att museet skulle vara för Ingmarsöborna, vi har arrangerat föreläsningar och berättarkvällar där, som har varit väldigt populära.

– Men så började vi tänka att vi borde vända oss mer utåt. Vi kan inte bara mysa med dem som är bofasta nu. Ön går igenom något av en revival, flera flyttar ut, förskola finns och det finns även diskussioner inom kommunen att öppna skolan igen.

– När vi då hörde talas om besöksprojektet kände vi att det var något för oss. Nu i höst har vi varit med på några webbmöten och lärt oss mer, och vi ställer stort hopp till projektets verktygslåda.

Ingmarsö Brottö Kultur- och museiförening har flera idéer, bland annat att ta upp en gammal tradition med ”sådrodd”. Det var en rodd som öns unga män gjorde runt ön varje vår när sådden var klar. När den återupplivades rodde man i gamla träbåtar, hade gamla kläder och så vidare. Men de senaste åren har ingen sådrodd arrangerats.

– Den vill vi ta upp igen på något vis, eventuellt tillsammans med Husarö. Man kanske inte behöver ro runt hela ön, men en kortare sträcka. Vi kan göra det som en tävling, ha roddskola för barnen och prova på-rodd för de vuxna.

– Vi skulle också kunna erbjuda olika paket med till exempel vandringar på ön. Övernattningsmöjligheter finns, bland annat i stugor och på bed and breakfast, dessutom krog och kafé.

Djurö kyrka från 1683 är ett populärt besöksmål.
Foto: August Boj

Något för alla åldrar vi hembygdsmuseet på Ingarö. Mamma tar en kopp kaffe medan barnen går tipspromenaden.
Foto: Mona Ryberg Nordgren

– En annan idé vi har är att visa linberedning och hur man väver, vi har en vävkunnig kvinna, uppvuxen på ön som ofta sitter i museet och väver. En idé är att sätta upp en väv som kan bli en lång löpare, där den som vill får väva sin bit i olika färger och mönster.

– Marknadsföring har vi varit dåliga på, vi har en Facebooksida, men ska skaffa en egen hemsida i Hembygdsportalen nu. Vi måste hitta bättre vägar ut.

- Vi i styrelsen tycker att turismsatsningen är jättespännande och vi är fulla av optimism. Energin finns – nu krävs det folk och tid! Och lite pengar, förstås, slutar Mona Ryberg Nordgren. ✦

Lundby gård under kulturarvsdagen 2021. Foto Göran Widerström

Lundby, nyrenoverad gård i Salem

En gammal gård i Salem har fått nytt liv som hembygdsgård. Ett jättejobb för frivilliga krafter och professionella hantverkare. Det är inte lätt att jobba på ett hus som är byggnadsminnesmärkt. Arbetena har varit möjliga bland annat med bidrag från länsstyrelsen för ”vård av värdefull kulturmiljö”.

TEXT: STIG SILÉN

Köket inne i Lundby gård. Foto Göran Widerström

Lundby gård på Salems landsbygd på Södertörn är skriftligt dokumenterad från 1300-talet men i de närmaste omgivningarna finns åtskilliga fornminnen från brons- och järnålder. Den nuvarande manbyggnaden vid Lundby är uppförd omkring år 1700. Lundby ligger inom Bornsjöområdet sju km från Rönninge och lika långt från Södertälje. I Sigurd Erixons klassiska bok *Den äldre folkliga bebyggelsen i Stockholmstrakten* bedömer han Lundby vara en av de bäst bevarade manbyggnaderna i sin art i Stockholmsområdet och ett omistligt kulturminnesmärke.

Det var därför med glädje som Salems Hembygdsförening år 2018 fick möjlighet att teckna avtal med markägaren – Stockholm Vatten – med avsikten att här inrätta en hembygdsgård. Lundby hade fram till 1985 varit permanent bebott av en skogsarbetare och därefter av ett par som fritidsbostad. I båda fallen hade hyresgästerna vårdat Lundby på ett föredömligt sätt. Sedan 1993 är Lundby ett byggnadsminne.

”I Sigurd Erixons klassiska bok Den äldre folkliga bebyggelsen i Stockholmstrakten bedömer han Lundby vara en av de bäst bevarade manbyggnaderna i sin art i Stockholmsområdet och ett omistligt kulturminnesmärke.”

Men trots att Lundby hade vårdats väl så innebar det nya avtalet ett stort åtagande för vår förening. Vi tog på oss underhållet men dessutom krävdes upprustning så att Lundby kunde bli en attraktiv mötesplats för våra medlemmar och för andra besökare. Byggnadsminnesmarkeringen medförde dessutom betydande begränsningar i det som vi fick rätt att göra.

Den enda modernitet som fanns vid Lundby var elektricitet. Vi bedömde att moderna besökare kräver tillgång till rinnande vatten och WC. Detta kunde lösas genom att det sedan slutet av 1930-talet fanns en uthusbyggnad som inte omfattades av byggnadsminnesmarkeringen. Den byggnaden kunde användas för WC och ett pentry för enklare matlagning.

I anslutning till denna uthusbyggnad lät vi borra en brunn som gav vatten på 60 meters djup. Avloppet arrangerades med septitank.

Upprustningen av huvudbyggnaden, som även omfattar en jämnårig källarstuga, fick ske med varsam hand och i tät kontakt med en byggnadsantikvarie från Länsstyrelsen. Sammanfattningsvis blev det omläggning av tegeltaken, rödfärgning, förstärkning av elinstallationerna, reparation av en del skador på liggtimret, översyn av de två skorstenarna (varav den ena fick rivas och byggas om) samt översyn och målning av fönster och dörrar.

En lustig detalj var att arbetena på huvudbyggnaden spelades in av ett TV-team och kunde följas i SVT i programmet *Rätta virket*.

Till inredningen av Lundby har vi fått ta emot en rad gåvor som gör att huset nu är möblerat och inrett på ett sätt som väl speglar livet i slutet av 1800-talet.

Takrenoveringen på Lundby var med i TV-programmet Rätta virket. Foto: Göran Widerstörm

För Salems Hembygdsförening har Lundbyprojektet inneburit en extrem belastning för styrelsen. Det har varit en mycket omfattande administration för att samordna de olika arbetena där en rad hantverkare har varit inblandade liksom för att söka de bidrag som möjliggjort arbetena. Totalt hamnar den slutliga kostnaden på cirka 1,4 Mkr. Finansieringen har lösts genom bidrag från Länsstyrelsen i Stockholms län, Landsbygdsprogrammet med bidrag från EU samt Stockholm Vatten och Avfall. Salems Hembygdsförening har tillskjutit cirka 10 % som har varit möjligt genom en enskild gåva. I september blev det också klart att föreningen fick ytterligare tilldelning av medel från Länsstyrelsen för att renovera golvet i Lundby.

Resultatet av detta stora projekt är mycket positivt. Under sommaren 2021 har det varit välbesökta aktiviteter vid Lundby varje vecka med avslutning på Kulturarvsdagen den 11 september. ✦

Konservator Lisa Nilsen lär kursdeltagarna på Söderbykarls hembygdsgård hur de ska sköta gamla föremål.

Ordning och reda på hembygdsgården

Äntligen var det dags! Efter flera inställda tillfällen på grund av pandemin kunde vi till slut genomföra kursen Ordning och reda på hembygdsgården med konservator Lisa Nilsen hos Söderbykarls fornminnes- och hembygdsförening. En solig lördag i början av september träffades 20 vetgiriga kulturarvsvårdare på Erikskulle som är föreningens hembygdsgård och museum.

TEXT OCH FOTO: ANN PETTERSSON

”För en person som inte har städning som största intresse är det ljuvligt att höra någon som sjunger dammsugarens lov och hävdar att vattenrengöring är överskattat!”

Det blev en intensiv och givande dag. Lisa Nilsen har tidigare bland annat arbetat på Riksantikvarieämbetet och i Storbritannien på stiftelser som tar hand om historiska hus och miljöer. Och även om man inte kan jämföra en hembygdsgård med ett engelskt slott så är de bägge historiskt värdefulla miljöer som ska vårdas och tas om hand på bästa sätt.

Under förmiddagen gick Lisa Nilsen igenom hur man kan tänka förebyggande och vilka rutiner som är bra att ha. Mycket praktisk kunskap som man har nytta av i sin vardag, oavsett om det är en liten eller stor miljö att ta hand om. För en person som inte har städning som största intresse är det ljuvligt att höra någon som sjunger dammsugarens lov och hävdar att vattenrengöring är överskattat!

Efter lunchen blev det rundvandring i museet och i flera av husen. Lisa Nilsen gav exempel på hur man vårdar olika typer av material, hur man känner igen tecken på skadedjur och vad man ska göra om det finns mögel i miljön. Då kan det till exempel hjälpa att sänka luftfuktigheten och även se till att luften kan cirkulera under och bakom möbler.

Dagen avslutades med diskussion om ett av hembygdsrörelsens stora problem; hur säger man nej till att ta emot saker och hur ska man märka föremål. När det kan kännas övermäktigt att ens tänka på de frågorna kändes det bra att höra Lisas påpekande om att man kommer långt med att texta med märkpenna på bomullsband och binda om föremålet eller att syrafritt silkespapper är konservatorns bästa vän. Det går att använda som fyllning i både hattar, skor och väskor så att de inte tappar formen.

Gun-Britt Ström från Möja hembygdsförening var nöjd efter kursdagen. Hon deltog tillsammans med sin styrelsekollega Sylvia Sundman, och de fick många bra tips.

Varför anmälde ni er till kursen?

– Vi är flera nya i styrelsen, säger Gun-Britt Ström, och vi kände att vi inte har den där nedärvda kunskapen som de som växt upp i självhushållets tid har. Hos dem sitter det liksom i ryggmärgen. Så vi tänkte att det var bra att vara två som deltog för att kunna prata ihop oss och dela kunskapen vidare.

Uppfyllde kursen era förväntningar?

– Absolut! Lisa var väldigt tydlig och redig, inte alls tillkrånglad. Det hon berättade och tipsade om kändes inte svårt och det behövs inte en massa hjälpmedel, sunt förnuft räcker.

Kommer ni att ha användning av det ni lärde er?

– Ja, vi har redan talat om att vi kan lägga ut vita lakan över möbler för att se eventuella skadedjur. Vi kommer också att använda klossar för att lyfta upp föremål från golven och dra ut möbler lite från ytterväggar så vi får en luftspalt, då blir det inte mögel.

Var det något speciellt som fastnade lite extra?

– Att höststädningen är den viktigaste och alla små praktiska tips som att sätta ett band runt en gammal bok som riskerar att falla isär. Så fick vi med en litteraturlista och tips på var man kan hitta material för märkning och förvaring. Insikten om att när föreningen tar emot föremål så ska man se till att samtidigt få rätten att använda det fritt – det var också viktigt. Föreningen ska tänka till på vad som saknas och efterlysa det i stället för att bara ta emot en massa saker som vi inte vet var vi ska göra av, slutar Gun-Britt Ström.

Kursen kommer att genomföras två gånger till, hos Upplands Väsby hembygdsförening och Strömma hembygdsförening. I skrivande stund är datum inte fastställda men om du är intresserad så kolla på förbundets aktiviteter på ***hembygd.se/stockholm*** eller prenumerera på förbundets nyhetsbrev genom att skicka ett mejl till ***info@stockholmshembygd.se*** I nyhetsbrevet annonseras aktuella kurser och träffar. ✦

Tre damer som lärde sig mycket på kursen. Fr v Chris Druid, Vaxholms hembygdsförening, Gun-Britt Ström och Sylvia Sundman från Möja hembygdsförening.

Gamla ryor kan vara knepiga att sköta om. Dammsug gärna!

Ordförande Anita Lundin är positiv till stora projekt.
Foto: Klas Lundkvist

Länsförbundet satsar på projekt

”Att jobba i projekt ger större flexibilitet”, säger länsförbundets ordförande Anita Lundin. Hon vill att förbundets arbetsgrupper ska satsa på projekt och gärna söka pengar för arbetet.

TEXT: INGRID JACOBSSON

Styrelsen för Stockholms läns hembygdsförbund har som alla andra legat lågt under pandemin, och träffats via digitala möten. Nu kan arbetet så smått gå in i vanliga gängor igen, första fysiska styrelsemötet hölls på Sollentuna hembygdsgård efter årsmötet 25 augusti. I verksamhetsberättelsen står det att ”Förbundet går mer och mer mot att vara en projektorganisation för att på ett flexibelt sätt kunna stötta medlemsföreningarna och kulturarvsarbetet i länet”. Ledungen frågade Anita Lundin vad detta kommer att innebära?

– Vi har två stora förbundsgemensamma projekt som vi satsar på: Digital kompetenshöjning och Kulturarvet som besöksmål.

– Särskilt nu under pandemin har behovet av digital kompetens visat sig vara stort. Vi vill att alla ska känna sig komfortabla med ny teknik, att kunna ha möten via till exempel Zoom eller Skype, att jobba med hemsidor, Facebook, e-post och så vidare. Vi har, i samarbete med Sensus, haft flera grund- och fortsättningskurser i mötesverktyget Zoom under 2020 och vi har följt upp dessa med teknikfikor under 2021.

Kulturarvet som besöksmål är ett stort projekt som pågår både på riks-, läns- och lokalnivå. Föreningarna får en ”verktygslåda” för att inspireras till att satsa mer på turism, lära sig hur de kan anpassa aktiviteter till olika målgrupper, hur de kan marknadsföra dem och så vidare. I skrivande stund är det sju föreningar i Stockholms län som vill satsa extra på turismen: Blidö Sockens hembygdsförening, Husarö Lotsmuseum och hembygdsförening, Kulturarv Djurhamn, Söderbykarls fornminnes- och hembygdsförening samt Enhörna, Husarö, Hägersten och Ingmarsö-Brottö hembygdsföreningar.

– Detta kan bli en stor satsning, säger Anita Lundin. Stockholms län har ju en enorm kulturarvsrikedom och hembygdsföreningarna sitter på många resurser i form av byggnader, föremål, arkivmaterial – och mycket kunskap. Vi måste öppna upp våra verksamheter, ”förpacka” dem, visa upp dem. Marknadsföringen kommer att bli jätteviktig!

Att marknadsföra sig själva har många hembygdsföreningar i huvudsak gjort till sina medlemmar, inte till en större allmänhet.

– Vi är inte vana att flytta fram våra positioner, men det måste vi börja tänka på, betonar Anita Lundin.

”Hembygdsrörelsen söker alldeles för lite pengar, tycker Anita Lundin. Vi har ju våra arbetsgrupper; Arkeologigruppen, Skärgårdsgruppen, Ung hembygd med flera. De skulle kunna komma på egna projekt och söka pengar!”

Men att jobba i projekt kostar ju pengar, det behövs ekonomiskt stöd utifrån. För projektet med kulturarvsturism har länsförbundet beslutat att ekonomiskt stötta de föreningar som går med i ett inledningsskede, det kommer alltså inte att kosta dem någonting att få ”verktygslådan” och komma igång. Andra projekt kan dock kräva att föreningarna söker anslag från exempelvis olika stiftelser och myndigheter.

– Hembygdsrörelsen söker alldeles för lite pengar, tycker Anita Lundin. Vi har ju våra arbetsgrupper; Arkeologigruppen, Skärgårdsgruppen, Ung hembygd med flera. De skulle kunna komma på egna projekt och söka pengar! Det tar tid och är inte helt enkelt men det finns kompetens för detta inom förbundet, och vi kan lära av varandra.

Både digitaliseringen och kulturarvsturismen kan vara projekt som kan attrahera yngre medlemmar, tror Anita Lundin. De kanske inte har tid att sitta i en styrelse, men att jobba i ett projekt med en avgränsad arbetsuppgift kan engagera fler.

– De yngre kan ”stå på tillväxt”, säger Anita Lundin. Vi ska inte bygga upp tunga administrationer utan jobba på olika nivåer. Om styrelsen är ”kärntruppen” så finns det behov av både ”stödtrupper” och ”reservtrupper” utanför dem. Det blir ringar på vattnet som kan ge resultat! ✦

PRENUMERERA PÅ NYHETSBREVET

Information från Stockholms läns hembygdsförbund kommer i ett nyhetsbrev via e-post varje månad. Där får du veta det senaste om kurser, projekt med mera. Gå in på hemsidan ***hembygd.se/stockholm*** så hittar du senaste nyhetsbrevet på startsidan. För att inte missa något – anmäl dig som prenumerant. Skicka ett mejl till konsulent Ann Pettersson och skriv att du vill ha nyhetsbrevet i fortsättningen. Passa gärna på att anmäla dina styrelsekollegors e-postadresser också. Det är bästa sättet att få veta senaste nytt!

Välklädda i tjocka tröjor och jackor satt mötesdeltagarna utomhus på årsmötet. I främsta raden Stig Geber och Barbro Gramén, Grödinge hembygdsförning. Foto: Klas Lundkvist

Årsmöte i regn

TEXT: INGRID JACOBSSON

Med skyddande partytält under regntunga skyar satt de 44 ombuden på Stockholms läns hembygdsförbunds årsmöte. Liksom i fjol hölls det utomhus, hos Sollentuna hembygdsförening.

Årsmötet avlöpte i god ordning under ledning av Thomas Ardenfors, ordförande i natur- och tekniknämnden i Sollentuna kommun. Anita Lundin omvaldes som ordförande för länsförbundet, nya i styrelsen blev Annica Dominius, Britt Wisth, Marie Hafström och August Boj (se sid 12). Styrelsen har därmed utökats till 14 ledamöter. Alla styrelseledamöter finns på ***hembygd.se/stockholm/styrelse***.

Under året har länsförbundet fått anpassa sig till rådande coronarestriktioner, och verksamheten har skötts digitalt. Bland annat har flera kurser i mötesverktyget Zoom hållits under året. Zoom-möten har varit ett effektivt sätt att ”mötas” trots avsaknaden av fysiska möten. Verksamheten i länsförbundet kommer under det kommande året att i huvudsak inriktas på två projekt: digital kompetenshöjning och kulturarvsturism.

Alla husen på Hersby hembygdsgård hölls öppna före årsmötet, och ombuden kunde besöka de välbevarade byggnaderna och botanisera bland böcker som ställdes ut av flera hembygdsföreningar. ✦

Nya styrelseledamöter

FOTO: KLAS LUNDKVIST

Annica Dominius, Hägerstens hembygdsförening

– Jag har följt länsförbundets arbete länge, bland annat när jag tidigare arbetade på Studieförbundet Vuxenskolan. Det är viktigt och bra med regional verksamhet!

– Som ny styrelsemedlem vill jag gärna arbeta för att ta vara mer på nutidsfrågor. Jag tycker att vi ska måna om nutiden för att ta med den till framtiden! Och så tycker jag att det är trevligt att jag, som är medlem i en söderortsförening, har kommit med i styrelsen. Det har varit en viss slagsida åt norrortsföreningarna hittills.

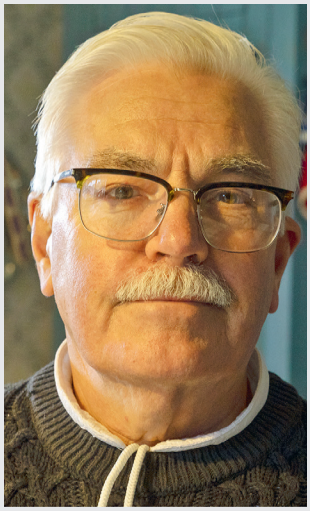

August Boj, Föreningen Kulturarv Djurhamn

– Den fråga som jag är mest intresserad av är kulturarvsturismen. Där har jag erfarenheter från att bland annat ha arbetat på Sveriges Turistråd och Riksantikvarieämbetet. Jag har också suttit med i Länsmuseernas samarbetsråd, och där diskuterade vi ofta kulturarvsturism.

– Stockholms läns hembygdsförbund drar ju igång ett stort projekt om kulturarvsturism nu, och det tycker jag ska bli mycket intressant att följa som styrelsemedlem. I Föreningen Kulturarv Djurhamn arbetar vi redan med turism i vårt område runt Stavsnäs – Djurö – Vindö med flera öar.

Britt Wisth, Samfundet Djursholms forntid och framtid

– Jag är byggnadsvårdare, har arbetat med sådana frågor i fyrtio år på Stockholms stadsmuseum. Så naturligtvis hoppas jag att jag kan bidra till länsförbundets arbete med frågor om byggnadsvård, skyddsbestämmelser med mera.

– Jag sitter sedan flera år i styrelsen för Samfundet Djursholms forntid och framtid så jag känner naturligtvis till länsförbundets arbete. Det ska bli väldigt roligt att bli en del av detta!

Marie Hafström, Sällskapet Amorina, Stocksunds hembygdsförening

–En hembygd skapas inte under en kort tid. Det som är själva kärnan i en hembygd är det som andra skapat. Därför är det viktigt att "själen" i varje samhälle, dess kultur och dess särart får utrymme i tider av stora förändringar. Det är lätt att ett långsiktigt arbete slås sönder, och då riskerar vi en bygd som inte längre upplevs som en hembygd.

– Att vårda och tillgängliggöra alla de arkiv och den dokumentation som finns i de olika hembygdsföreningarna, genom digitalisering och på annat sätt, måste därför vara en prioriterad uppgift - där kan länsförbundet stödja föreningarna i deras arbete.

Brotorp.

Torp utmed Sörmlandsleden

Ledungen har tidigare skrivit om gamla torp, och hur du kan leta efter lämningar; husgrunder, växter med mera. Här presenterar vi en sammanställning av torp längs Grödingedelen av Sörmlandsleden. Sammanställningen har gjorts av Stig Geber i Grödinge hembygdsförening. Stig var en av mottagarna av Stockholms läns hembygdsförbunds hedersdiplom i år (se sid 22). Han fick diplomet bland annat för sina torpinventeringar och två böcker om torp.

Materialet har tidigare varit publicerat i Grödinge hembygdstidning 2/2021.

TEXT: STIG GEBER FOTO: GRÖDINGE HEMBYGDSFÖRENINGS BILDARKIV

Karta över Sörmlandsleden.

Ett **dagsverkstorp var** ett mindre jordbruk som uppfördes på en större gårds ägor. Det fick bebos av en familj. I stället för att betala hyra måste mannen arbeta en till fyra dagar i veckan på gården som ägde torpet. I början av 1900-talet övergick man till att den som bodde på torpet fick betala hyra. Då kallades torpet för **arrendetorp**.

För att få soldater till det svenska försvaret införde Karl XI indelningsverket som innebar att ett antal gårdar var skyldiga att hålla en soldat med ett torp där denne kunde försörja sig och sin familj i fredstid. Beroende på soldatens befattning benämns torpen **soldattorp**, **ryttartorp**, **grenadjärtorp** eller **båtsmanstorp**.

En backstuga var en bostad på annans mark eller allmänning. Där bodde i allmänhet hantverkare och liknande. Backstugan har sitt namn av att den ibland låg i en backsluttning så att man kunde spara in på byggnadsmaterial. Stugan hade inget eget jordbruk.

Björknäs – torp under Nolinge

1667–1670 fanns här Mats med hustru och två barn. Siste torpare var Karl Erik Johansson, f 1844, med familj. Under deras tid övergick torpet från att ha varit ett dagsverkstorp till ett arrendetorp. 1926–1931 arrenderades stugan av Karl Niklas Johansson med familj.Torpet hyrdes en tid av Stockholms vattenskidklubb.

Svarvartorp – torp under Nolinge

Huset uppfört cirka 1846. Stugan kallades tidigare Lilla Svarvartorp för att skilja den från Stora Svarvartorp som låg 100 meter längre västerut ovanför vägkröken. 1846–1860. Stugan var först en backstuga men övergick till att vara ett dagsverkstorp. 1919–1922. Siste torpare var Ture Ragnar Lundgren med familj. 1928–1949 var Karl August Andersson brukare med hustru och tre barn. Torpet arrenderades tidigare av Friluftsfrämjandet men är numera privatägt.

Fredriksdal – torp under Nolinge

Här låg tidigare ett torp som kallades Nolingedal. 1898–1902 fanns här torparen Karl Fredrik Andersson med familj. Torpet fick sitt namn efter denne. 1927–1932 fanns här lantbrukaren Oskar Verner Jansson Husén med familj. Torpet ägdes senare av Stockholms stad och hyrdes av Rågsveds scoutkår tills det brann i början av 2000-talet.

Stensborg – torp under Nolinge

Torpet uppfördes 1849. 1849–1857. Förste torparen kom från det intilliggande Oxeltorp och hette Adolf Ferdinand Björkman. Familjen hade 8 barn. Det gamla torpet är bevarat och används som sommarbostad. Det nya huset uppfördes 1927. Här fanns en tid en dräng som hette Pelle Pihl. Han kom att bli mycket framstående i löpning och senare i bowling. Stensborg ingick i Stockholms stads köp av marker i Grödinge 1959. Gården hyrdes av en motorcykelklubb men är sedan 1996 privatägd.

Oxeltorp – torp under Nolinge

Torpet är känt sedan 1673. Då bodde här Lars Nilsson med familj. 1855–1856 bodde här den siste torparen Anders Gustaf Andersson med familj. Under några år därefter bodde några inhyses personer här men sedan är torpet borta. Endast stengrunder och fruktträd finns kvar en bit in på golfbanan.

Björknäs.

Stormalm – torp under Nolinge

Känt sedan 1749 då Jonas Olsson bodde här med sin familj. Den siste arrendatorn hette Karl Reinhold Lindström som bodde här med sin familj 1927–1944.

Lillmalm – torp under Malmsjö

Den först kända som bodde här var änkan Elisabet som dog här 1695. I början av 1700-talet fanns här en krog som hette Tallkrogen. Den besöktes säkert av många vägfarande eftersom vägen mot Tumba gick förbi här på den tiden. På 1800-talet är Lillmalm ett torp under Malmsjö. I början av 1900-talet uppfördes flera byggnader men de revs omkring 2003.

Grönbrink – backstuga på Ensta ägor

1829 bodde här gardisten Mats Grönberg med familj. Troligen fick stugan sitt namn efter honom. Stugan var bebodd fram till 1940-talet.

Brotorp – ryttartorp/ grenadjärtorp under Ensta

Brotorp tjänade först som boställe åt ryttare vid Kungliga Livregementet till häst. Malmsjö gård och Ensta skulle hålla ryttaren med häst och utrustning och slapp i gengäld betala skatt. För att kunna skilja soldaterna åt i ett kompani skulle alla ha ett unikt namn. Ryttare från Brotorp fick namn som började på En, t ex Een, Enman, Enstedt. Flera av ryttarna deltog i Karl XII:s nordiska krig. I slutet av 1700-talet började krigföringen ändras och Livregementet delades upp i nya enheter. Vid Brotorp kom det att bo grenadjärer, som var elitsoldater inom infanteriet och hade till uppgift att kasta handgranater. Den siste soldaten som bodde här var korpralen Fredrik Berglund under åren 1887–1909. Sedan arrenderades torpet ut en tid och användes slutligen av SMU för sommarverksamhet. 1990 brändes torpet ner av vandaler.

Enboda – backstuga på Ensta ägor

Första kända i stugan var statdrängen och backstugusittaren Olof Olsson som bodde här med sin familj 1843–1875. Sedan övergick Enboda att vara ett torp. På 1900-talet arrenderades Enboda av lantbrukare. Det ägs nu av Botkyrka kommun.

Svarvartorp.

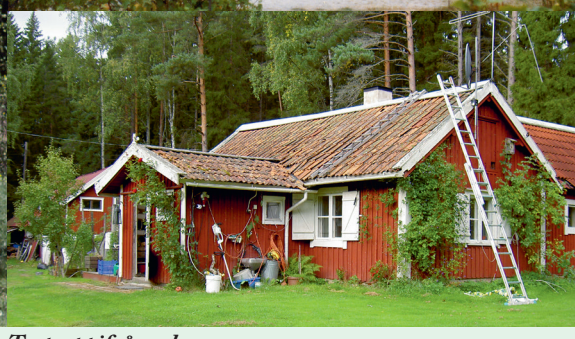

Torp uppifrån och ner:
Fredriksdal, Oxeltorp, Stensborg, Stormalm Enboda.

Betty M C Pettersson, Sveriges första kvinnliga student. 1870-1880.

Porträtt av elev vid Lindgrenska Trasskolan. 1870-1876

Gamla stockholmares ansikten blir digitala

Genom att koppla ihop gamla porträttfoton med personuppgifter i Rotemansarkivet ska stockholmare som levde för hundra år sedan bli sökbara i en ny databas. 40 000 porträttfoton ska digitaliseras.

TEXT: INGRID JACOBSSON FOTO: DIGITALA STADSMUSEET

Projektet, vars hela namn är Stadens ansikten. Visuell kultur och social struktur i Stockholm 1880–1930, är ett samarbete mellan Stadsmuseet, Stadsarkivet och forskare från Stockholms universitet och Uppsala universitet. Projektet beräknas ta fem år.

Stadens ansikten ska knyta samman två viktiga historiska källor; dels Stockholms stadsmuseums omfattande samlingar av fotografiska porträtt från omkring 1860 till 1930, dels Stockholms stadsarkivs databas Rotemansarkivet med sex miljoner personuppgifter fördelade på 1,5 miljoner individer som var folkbokförda i Stockholm mellan 1878 och 1926. Bland de porträtt som ska digitaliseras finns kompletta samlingar från två fotoateljéer: Mimmi Gustafssons på Götgatan, hon var verksam 1890 – 1930, och Gösta och Ernest Flormans på Regeringsgatan, vars ateljé fanns mellan 1871 – 1930. Dessa porträttsamlingar, som finns på Stadsmuseet, är intressanta, eftersom fotoateljéerna låg i skilda stadsdelar, och hade kundkretsar som skilde sig en hel del från varandra. Genom att föra samman dessa porträtt och andra porträtt med Rotemansarkivet och göra dem tillgängliga för allmänheten ska det bli möjligt att leta upp personer, se hur de såg ut och var de bodde.

När porträtten har digitaliserats ska de läggas ut på Digitala Stadsmuseet, (***digitalastadsmuseet.stockholm.se***) och länkas till Rotemansarkivet. Porträtten omfattar allt från dåtidens kändisar till misstänkta kriminella.

Men projektet Stadens ansikten ska också använda ny teknik för att göra materialet ännu mer sökbart. Genom ansiktsigenkänning, en digital teknik för att automatiskt identifiera eller verifiera en person utifrån en digital bild, ska man försöka koppla ihop flera bilder där en och samma person förekommer. Kanske kan det då också bli möjligt att identifiera tidigare oidentifierade personer. I projektet ska man också framställa en interaktiv karta som visar hur Stockholm förändrats, och också placera ut foton på de platser där de är tagna.

Detta arbete kommer att ha stor betydelse för forskningen om Stockholms och dess invånares kulturarv. Forskare och experter från en rad discipliner medverkar, bland andra historia, data- och systemvetenskap, etnologi, konst- och modevetenskap.

Projektet, som är unikt i världen, har fått stöd av Vetenskapsrådet med 12 miljoner kronor. ✦

En gammal undantagsstuga har fått nytt liv. Helena Rosenberg har under de senaste tio åren arbetat med att återställa grusgången och glasverandan, bytt tak, målat fasad, restaurerat fönster och omsatt skorstenen. En verklig kulturmiljögärning! Foto: Helena Rosenberg

Vad gör en kulturmiljöstrateg?

Som födelsedagspresent till mig själv köpte jag i år ett par gummistövlar och en härva varpgarn till vävstolen. Det slog mig då att det säger en del om vem jag är, både vad jag gjort tidigare och var jag är nu i livet. Jag har en textil bakgrund och ett intresse för odling, båda intressena har jag fått från mina förfäder som var sömmerskor och trädgårdsmästare i flera led.

Redan som 7-åring ville jag bli klädskapare och på gymnasiet utbildade jag mig till sömmerska, damskräddare och sedan tillskärare. Den utbildningen gav mig sedan arbete både på Skansens klädkammare, Kungliga Husgerådskammaren och Gunnebo slott. Däremellan arbetade jag bland annat med digitaliseringsprojekt om konstsamlingen på Nationalmuseum och katalogisering av föremål på Livrustkammaren.

Åren på de olika museerna inspirerade mig till att börja läsa på universitetet. Min inriktning blev historia och konsthistoria och jag har efter studierna arbetat i nära tio år på olika länsstyrelser med frågor kring kulturhistorisk bebyggelse. Några år på Riksantikvarieämbetet och ett regionmuseum har jag också hunnit med.

Detta bagage har jag tagit med mig till min nya tjänst som kulturmiljöstrateg på Sveriges Hembygdsförbund. Det är första gången jag arbetar inom den ideella sektorn och jag känner redan att det passar mig riktigt bra. Jag skulle till och med vilja påstå att det är det roligaste och kanske viktigaste uppdraget man kan ha som kulturmiljövårdare i Sverige. Det beror på att hembygdsrörelsens medlemsantal är så stort och att ni gör ett så viktigt arbete för kulturarvet ute i alla landsändar. Att få företräda er när det gäller kulturmiljö i de olika nationella nätverken som rör kulturlandskapet är ansvarstyngt – men just därför angeläget.

Som strateg får jag föreslå på vilket sätt Sveriges Hembygdsförbund kan arbeta med kulturmiljön och kulturlandskapen. I det uppdraget ligger att komma på verksamheter som kan vara till gagn för hembygdsföreningarna. Under min första tid i den nya tjänsten har jag dragit i gång kartläggningen av hembygdsrörelsens byggnader. Om vi vet vilka sorts byggnader som finns blir det lättare för mig att representera er i nätverken men även att kunna rikta olika former av insatser inom organisationen. Dels kan det innebära att vi på ett mer trovärdigt sätt kan försöka få politikerna att avsätta mer medel till de byggnader som har regional och lokal betydelse ur ett kulturhistoriskt perspektiv, dels kan det handla om att arrangera seminarier för att öka kunskapen om förvaltning av kulturmiljöer. I höst kommer jag hålla i en seminarieserie om god förvaltning av kulturmiljöer som går under namnet ”Hus med historia”.

Ett annat arbete som är på gång är att göra medlemsinformationen om kulturlandskapets olika delar mer tillgänglig på vår hemsida hembygd.se, vilket går under arbetsnamnet ”För Hembygdsvårdaren”. På webbplatsen ska det finnas tips om hur du kan söka mer information och kunskap i ämnet. Vi tänker oss även att skapa forum där medlemmar med liknande intressen kan få kontakt och diskutera med varandra. Fram till sommaren 2022 är planen att arbeta med det bebyggda landskapet. Det är spännande eftersom det både handlar om hembygdsföreningarnas egna byggnader och annan bebyggelse som är av allmänt intresse, som föreningarna har kunskap om. Nästa sommar hoppas jag att vi kan fokusera mer på odlingslandskapet, såväl det öppna brukade landskapet som trädgårdar, ängs- och hagmarker, där både flora och fauna samverkar.

Helena Rosenberg,
Kulturmiljöstrateg,
Sveriges Hembygdsförbund

Arkivism: en handbok

Av: Helene Larsson Pousette & Lina Thomsgård (red). Stockholms Kvinnohistoriska och Volante förlag. Stockholm 2021.

I ett flertal bokanmälningar genom åren har nyutkomna arkivhandledningar presenterats för Ledungens läsare. De flesta har varit sakliga beskrivningar av arkivväsendet i Sverige eller delar av det. Matnyttiga färdbeskrivningar genom myndighets- och organisationssverige och något att lita till för den som på egen hand ämnat sig ut i detta ganska svårorienterade landskap. Kort och gott; nyttiga och bra men sällan särskilt spännande eller uppfordrande.

Arkivism: en handbok är något helt annat där redan titeln anger en färdriktning ägnad att ställa till rätta och göra avtryck. Utgångspunkten är tvåfaldig. För det första är kvinnors historia i stor utsträckning frånvarande i våra arkiv men där spåren ändå finns har historieskrivningens makthavare sorgfälligt utelämnat dessa. Här gäller det alltså att inspirera till en arkivforskning med fokus på de undangömda spåren av kvinnor i historien. För det andra vill boken inspirera till att kvinnor idag aktivt råder bot på denna underrepresentation i arkiven genom att dokumentera och arkivera sina liv. Härigenom säkras nuet åt framtiden så att arkiven når den balans som borde vara självklar – att spåren av kvinnors liv svarar mot förhållandet att de utgör halva befolkningen.

Lennart Rosander

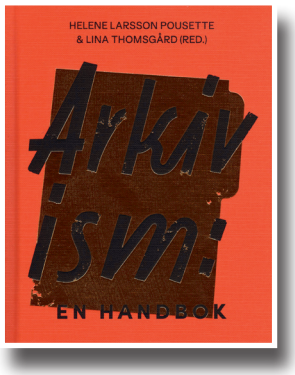

> ***Härigenom säkras nuet åt framtiden så att arkiven når den balans som borde vara självklar – att spåren av kvinnors liv svarar mot förhållandet att de utgör halva befolkningen.***

Klassiska småbåtsvarv och deras konstruktörer

Av Johan Ahlbom. Balkong förlag. Stockholm 2021.

Under första hälften av 1900-talet intog Lidingö tätpositionen när det gällde antalet småbåtsvarv konstaterar författaren i bokens inledning. Runt ön fanns under denna tid omkring ett dussin varv. De får alla en faktarik presentation, fint illustrerade med ett omfattande bildmaterial. Denna del utgör bokens första hälft och sedan följer, som titeln anger, en presentation av de skickliga konstruktörer som ritade de olika båttyperna som tillverkades. Bland dessa är kanske motorbåtskonstruktören C G Petterson den mest kända.

De flesta av båttyperna som beskrivs i boken tillverkades antingen på beställning av privatpersoner eller för en marknad där dessa dominerade. Men också större konstruktioner som passagerarbåtar, turistbåtar, lotsbåtar och landstigningsbåtar för svenska marinen har tillverkats. Dessa typer byggdes framför allt vid Boghammar Marin i Skärsätra på södra Lidingö.

Den omfattande tillverkningen av fritidsbåtar som dessa varv stod för under 1900-talet beskriver också på ett bra sätt den allmänna välståndsutvecklingen under detta århundrade. Till att börja med dominerade specialbeställda båtar där köparna tillhörde samhällets absoluta toppskikt med namn som Ivar Kreuger och Axel Wenner-Gren. Stegvis kommer också mindre exklusiva motor- och segelbåtar att tillverkas som blir möjliga att förvärva för människor med lägre inkomster. Parallellt med massbilismens utveckling under efterkrigstiden har sommarhalvårets båtliv blivit tillgängligt för allt större delar av befolkningen.

Lennart Rosander

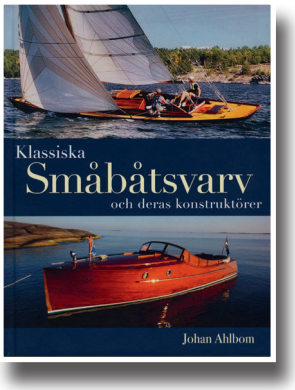

Brommaboken 2021

Av Bromma Hembygdsförenings årsskrift. Årgång 92.

Årsbokens framsida pryds av en bild med den lakoniska bildtexten ”Ängby torg, vinter”. Det är en talande bild i den globala uppvärmningens tid med kala träd och regnvåt asfalt. Med en utgivning som spänner över drygt nio decennier, första årsboken kom ut 1930, känner jag mig trygg i min gissning att föreningen har en av de längsta obrutna serierna av årsböcker i vårt län. Antalet artiklar efter så många år är naturligtvis imponerande men kräver systematiska register för att bli sökbara. Föreningen har förtjänstfullt utarbetat sådana både med tio års intervall och en sammanställning över samtliga årtionden under 1900-talet.

Innehållsmässigt bjuder boken på en blandad kompott i tid och rum där de flesta intresseriktningar kan få sig något till livs. Den arkeologiskt intresserade kan botanisera bland bronsåldersrösen, skålgropar och nyupptäckta gravar. Står hågen mer åt senare tiders kommunikationer finns artiklar både om ångbåtstrafiken under 18- och 1900-hundratalen liksom den väg- och spårbundna trafiken under samma tid. Men också bebyggelsen får sitt i ett par artiklar, såväl den som idag bara består av husgrunder som modernismens villaarkitektur.

Lennart Rosander

Stockholms vattenrum: Stadsmiljö, klimat och framtid.

Samfundet S:t Eriks årsbok 2020. Ann Pålsson (red). Samfundet S:t Erik, Svensk Byggtjänst. Stockholm 2020.

En beskrivning av Stockholm, hur kort den än må vara, innehåller alltid några ord om vatten. Vanligtvis för att framhålla centrala komponenter i den skönhet huvudstaden besitter. Men utöver vattnets betydelse för stadens skönhet har dess läge vid Mälaren och Saltsjön också haft en rad andra betydelser: strategiska, kommunikations- och industrihistoriska, men också mjuka värden för innevånarnas rekreation och välfärd.

Till allt det positiva med stadens läge vid vattnet har i vår tid en allt tydligare hotbild vuxit fram. Den globala uppvärmningen med stigande havsnivåer och ett extremare väder med stora nederbördsmängder på kort tid innebär att risken för översvämningar ökar. Allt detta kräver nya hänsyn i stadsplaneringen.

I tolv artiklar belyser årsbokens båda dessa perspektiv. Till de mer historiskt inriktade hör kapitlet om Stockholms betydelse som hamn- och sjöfartsstad liksom det om den vattenburna kollektivtrafiken under äldre och nyare tider. I kapitlen om klimatförändringar och stigande vattennivåer får vi beskrivningar som med skärpa pekar ut de utmaningar huvudstaden står inför. Boken innehåller många fina bilder som visar stadens sköna läge vid vattnet. Förhoppningsvis förstärker dessa allvaret i de hot Stockholm står inför.

Lennart Rosander

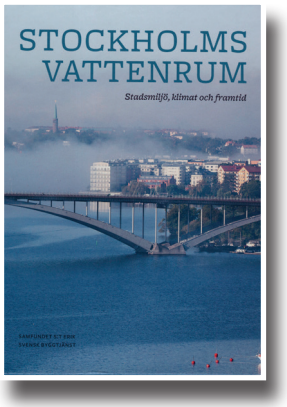

> ***Men utöver vattnets betydelse för stadens skönhet har dess läge vid Mälaren och Saltsjön också haft en rad andra betydelser: strategiska, kommunikations- och industrihistoriska, men också mjuka värden för innevånarnas rekreation och välfärd.***

Notiser

Text: Ann Pettersson (AP), Ingrid Jacobsson (IJ)

Kultursektorn får coronastöd

Flera hembygdsföreningar finns bland de 216 projekt som fått stöd från organisationen Ideell kulturallians. Det är Postkodstiftelsen som står för anslagen, 9 miljoner kronor. Pengarna har Ideell kulturallians fått för satsningen ”Kulturens kapillärer – Stöd och utveckling av den ideella kultursektorn under coronakrisen och i en återuppbyggnadsfas”. Det huvudsakliga syftet med stödet är att stötta det ideella kulturlivets föreningar under coronakrisen.

Bland de hembygdsföreningar som fått bidrag via ”Kulturens kapillärer” återfinns Brännkyrka hembygdsförening. De har fått stöd för projekten ”Webbinarier och möten på Lerkrogens digitala plattform på Zoom och Facebook” och ”Levande musik i Älvsjö och Fruängen” Föreningen har under pandemitiden genomfört flera webbinarier, några i samarbete med andra hembygdsföreningar. Temana har varit bland annat Göta Landsväg, kaffekulturen under tre sekler och Brännkyrka – socknen som blev 51 stadsdelar.

Ideell kulturallians, ideellkultur.com, företräder 18 nationella organisationer, som i sin tur har hundratusentals medlemmar. Sveriges Hembygdsförbund är en av medlemmarna i alliansen.

IJ

Brännkyrkaföreningen har haft webbinarier på hembygdsgården Lerkrogen. Foto: Stig Jonsson.

Stulna kulturföremål kan hittas med ny app

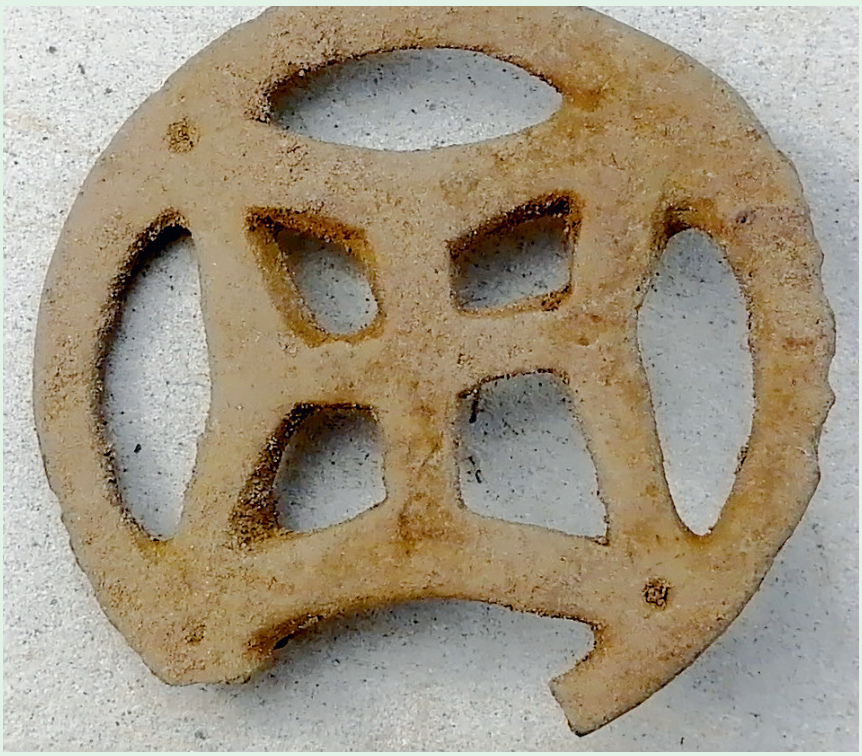

Att efterlysa stulna kulturföremål internationellt blir möjligt med en ny app.

Den internationella polisorganisationen Interpol har lanserat en app, ID-art, med vars hjälp man kan lokalisera stulna kulturföremål. Kravet är att föremålet ska vara registrerat i Interpols databas Stolen works of art – database. I denna databas finns mer än 52 000 stulna kulturföremål.

Appen, som än så länge finns på arabiska, engelska, franska och spanska, har redan använts för att hitta stulna föremål. I Spaniens har polisens sektion för stulna kulturarvsföremål spårat två statyer och tre romerska guldmynt. Polisen fick ett tips från en mynthandlare i London, och kunde arrestera två män i Barcelona när de försökte sälja ett av mynten. De tre mynten beräknades tillsammans vara värda 200 000 euro.

Appen finns både för Android- och Apple-användare.

IJ

Torekällberget får ny chef

Eva Skyllberg har tillträtt som chef för friluftsmuseet Torekällberget i Södertälje.

Eva Skyllberg har en lång erfarenhet som chef och ledare inom museer och kulturmiljövård. Hon har senast varit chef för friluftsmuseet Julita gård, en avdelning inom stiftelsen Nordiska museet.

Tidigare har hon arbetat som antikvarie inom Riksantikvarieämbetet, projektledare och som arkeolog. Eva Skyllberg har i grunden en doktorsexamen inom arkeologi och en kandidatexamen inom kulturvetenskap med inriktning på arkeologi, kultur och samhällsliv.

Eva Skyllbergs företrädare Stefan Sundblad gick i pension i september.
AP

Eva Skyllberg Foto: Södertälje kommun

Bebyggelsehistorisk tidskrift digitaliserad

Föreningen Bebyggelsehistorisk tidskrift (BHT) ger ut en tidskrift med samma namn två gånger per år. Under de 40 år som BHT utkommit har det publicerats 560 vetenskapliga artiklar i tidskriften utöver essäer, debattartiklar och recensioner. Nu är alla dessa digitaliserade och sökbara i Digitala Vetenskapliga Arkivet (DIVA) och åtkomliga för alla som är intresserade.

Gå in via ***diva-portal.org*** och sök på ”Bebyggelsehistorisk tidskrift” och läs om de nordiska ländernas bebyggelse och landskap. Snart går det också att hitta samtliga artiklar och nummer på föreningens hemsida ***bebyggelsehistoria.org.***

Digitaliseringen har möjliggjorts genom stöd från Brandförsäkringsverkets stiftelse för bebyggelsehistorisk forskning. Den som är sugen på att bläddra i pappersutgåvan av BHT är välkommen till kansliets bibliotek på Sabbatsbergsvägen 6 där vi har alla nummer.
AP

Kulturpris till byggnadsvårdare

Magnus Wihlborg fick på årsmötet i augusti Stockholms läns hembygdsförbunds kulturpris. Han fick det för sina insatser att bevara Setterwallska villan i Nacka. Magnus Wihlborg hade nominerats av Nacka hembygdsförening.

Villan byggdes 1896 av Jacob Gustav Setterwall i patricierstil. Den har ägts av privatpersoner och av Nacka kommun. I kommunens ägo inrymde villan bland annat spädbarnshem, försäkringskassa och skola.

1993 köpte Magnus Wihlborg villan, som hotades av rivning. Han får Kulturpriset eftersom han bevarat och vårdar villan på bästa sätt. Han har med egna medel bland annat renoverat balkongen till ursprungligt skick och genomför guidade visningar via hembygdsföreningen. Nu inryms flera företag i villan och den är populär att göra filminspelningar i tack vare den fina och bevarade interiören och exteriören.

Priset består av (förutom äran) 10 000 kr och ett diplom.
IJ & AP

Magnus Wihlborg fick länsförbundets kulturpris. Foto: Klas Lundkvist.

Notiser

Hedersdiplom 2021

På årsmötet delade Stockholms läns hembygdsförbund ut fyra hedersdiplom till medlemmar som på olika sätt gjort extra insatser inom hembygdsrörelsen. Diplomen gick till Eivy Harlén, Lars Westerberg, Stig Geber och John-Olov Sidén.

Eivy Harlèn hedras för att hon i närmare 20 år har varit en klippa i Brännkyrka hembygdsförening, både med sin kompetens och sitt vänliga sätt samt sin arbetskapacitet. Under åren har hon varit mentor för många nya styrelseledamöter och delat med sig av sin kunnighet inom bygdens historia samt textil- och hantverkskunskap. Tillsammans med sin man Hans har hon gett ut ett antal böcker om den offentliga konsten i söder- och västerort i Stockholm. I projektet ”Kultur i ögonhöjd” har barnen mött en tillmötesgående person som berättat om hembygden för nyfikna unga öron.

Lars Westerberg fick diplomet för sitt långa och stora engagemang i hembygdsrörelsen. I över 50 år har Lars haft en framträdande roll och lett Föreningen Skärgårdsmuseet i Stavsnäs’ arbete. På en mängd sätt har han lyft fram skärgårdens unika kulturarv och hans hängivna arbete har lett till att föreningen har ett gott renommé och är en god representant för hembygdsrörelsen i Stockholms län.

Stig Geber är, och har länge varit, aktiv i Grödinge Hembygdsförening. Han är en kunnig och noggrann forskare som gärna delar med sig av sitt kunnande. Stigs gärningar är många, bland annat har han gjort torpinventeringar och forskat om vilka som bott i torpen - allt dokumenterat digitalt och i två torpböcker. Dessutom har han inventerat gravstenar på Grödinge kyrkogård och de adliga begravningsvapnen inne i kyrkan samt sammanställt dokumentation över personer som bott i Grödinge under århundradena och hur de är släkt med varandra

John-Olov Sidén är född och uppvuxen på Lilla Essingen och trots att han flyttade därifrån under ungdomsåren har hans hjärta alltid klappat för ön. Han har suttit i Essingeöarnas Hembygdsförenings styrelse sedan 2003. I mer än tio år har han ansvarat för föreningens hemsida med allt vad det innebär.

Genom åren har han också ansvarat för otaliga studiebesök, öppna rundvandringar på öarna och andra medlemsarrangemang. Hans kanske viktigaste insats är att han samlat in och dokumenterat ett historiskt mycket intressant material om Lilla Essingen och tagit initiativ till en uppdatering av boken *Lilla Essingen; från sommarö via industriort till attraktiv sjöstad*. *AP & IJ*

Stig Geber och Lars Westerberg, två mottagare av länsförbundets hedersdiplom.
Foto: Klas Lundkvist

Ny ordförande i Sveriges Hembygdsförbund

Sveriges Hembygdsförbund höll riksstämma i Örebro sista helgen i augusti. Vid riksstämman valdes Anna-Karin Andersson till ny förbundsordförande. Hon ersatte därmed Maria Norrfalk som hållit i klubban under fyra år.

Anna-Karin Andersson bor i Nyhammar i Dalarna och har länge varit aktiv inom hembygdsrörelsen. Hon har bland annat varit andre vice ordförande både i riksförbundets styrelse och i Dalarnas Fornminnes- och Hembygdsförbund.

– Vi ser att det finns en outnyttjad potential när det gäller besökare vid våra många arrangemang och besöksmål. Med satsningen ”Kulturarvet som besöksmål” vill vi göra det enklare för besökare att få syn på vad våra medlemsföreningar har att erbjuda. Målet för nästa sommarsäsong är att slå besöksrekord! säger Anna-Karin Andersson. *IJ*

Anna-Karin Andersson, nyvald ordförande för riksförbundet.
Foto: Michael Johansson

Klarar era vattenledningar tio minusgrader?

Vid köldknäppar riskerar vattenledningar att frysa sönder, håll därför alltid en underhållsvärme på 15 grader. Tillsyn efter en storm eller köldknäpp är lika viktig som under. Det är först när det tinar man märker om något fryst sönder. Fler tips och råd: **hembygd.se/forsakring**

En tidskrift för kultur och miljö. Utges av Stockholms läns hembygdsförbund. Utkommer fyra gånger om året. Ansvarig utgivare: Ordförande Anita Lundin.

POSTADRESS
Sabbatsbergsvägen 6, 113 61 Stockholm

REDAKTIONSGRUPP
Ann Pettersson, redaktör
ann@hembygd.se
Tel 08 30 21 80

Ingrid Jacobsson, vik redaktör
ingrid.jacobsson@bredband.net
Tel 070 572 35 24

Brittmarie Urve, skribent
urve@telia.com
Tel 070 817 61 67

Lennart Rosander, skribent
bclennart.rosander@gmail.com
Tel 070 759 58 99

Marcus Joons, formgivning
marcusjoons@gmail.com

VILL DU ANNONSERA?
e-post: ann@hembygd.se

VILL DU PRENUMERERA?
- Pris: 130 kr/år
- Studentpris: 80 kr/år
- Genom hembygdsförening: 80 kr/år
- Prenumereration till samtliga medlemmar i en hembygdsförening ger ett pris på 50 kr per medlem och år. Kontakta redaktör Ann Pettersson för mer information.

SÅ HÄR BESTÄLLER DU EN PRENUMERATION:
Sätt in beloppet för din prenumeration, (se ovan) på plusgirokonto: 58 83 56-6. Ange ”Ledungen”, ditt namn och din adress.

TRYCK
V-TAB VIMMERBY
ISSN 0348-4750

Posttidning

Vid obeställbarhet retur till:
Stockholms läns hembygdsförbund
Sabbatsbergsvägen 6, 113 61 Stockholm

B

Vi hjälper er att bli fler så att ni kan göra mer.

Volontärbyrån hjälper organisationer att hitta volontärer. Vi gör det både genom vår digitala förmedling och genom kurser och kunskap om engagemang. Volontärbyråns sajt når varje månad cirka 15 000 besökare som är sugna på att engagera sig.

Det är kostnadsfritt att använda Volontärbyrån – ta chansen!

Tusentals ideella organisationer använder Volontärbyrån för olika typer av uppdrag. Det kan handla om allt från att vara deltagare på språkkafé och vara värd på evenemang till att engagera sig i en styrelse.

Nå ut till fler som vill engagera sig.
Lägg upp era uppdrag på Volontärbyrån.

/Volontärbyrån/ www.volontarbyran.org